

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Банківські ризики та їх вплив на фінансову безпеку банку»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Фінанси, банківська справа та страхування
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа
та страхування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Безпалько О. М.
Керівник: Дроботя Я. А.
Рецензент: Бедрієнко Т. Г.

Полтава 2023 року

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ ЯК ПЕРЕДУМВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ.....	8
1.1. Економічна сутність банківських ризиків та їх вплив на фінансову безпеку банку.....	8
1.2. Оцінка банківських ризиків та зміст управління ними.....	15
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РИЗИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКУ.....	22
2.1. Аналіз ризиків комерційного банку та їх впливу на фінансову безпеку.....	22
2.2. Аналіз ефективності управління ризиками комерційного банку.....	32
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	40
3.1. Засоби оптимізації ризиків за пасивними та активними банківськими операціями.....	40
3.2. Удосконалення процесу управління ринковим ризиком комерційного банку.....	49
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонування банківської установи в реаліях сучасності передбачає здійснення ризикової діяльності під час виконання операцій банку. Саме тому питання ризику банку постає як досить важливе та актуальне в межах банку, в межах банківської системи країни та в межах економіки загалом, оскільки банківські ризики – це ризики котрі впливають і провокують ризики в межах економіки загалом. Вважаємо, що функціонування сучасного банку та управління ним обов'язково повинно враховувати питання банківських ризиків та управління ними, саме тому актуальним є розробка концепції з приводу ефективного ризик-менеджменту банку. Дана концепція, з нашого погляду, повинна бути акцентована на техніці здійснення управління ризиками інтегруючись у загальну банківську стратегію, на формуванні дієвих ризик-принципів, методів, інструментів, засобів оцінки, ідентифікації, контролю, моніторингу ризиків. Окрім того вважаємо, що банківський ризик – постійний баланс на межі фінансової стійкості, прибутковості, ліквідності і дотримання вимог НБУ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах програми науково-дослідних робіт кафедри фінансів, банківської справи та страхування за темою «Удосконалення механізму фінансової діяльності підприємств, організацій, установ».

Метою та завданням для дослідження є висвітлення сутності теоретико-методичних положень банківських ризиків та їх впливу на фінансову безпеку комерційного банку, дослідження процесу управління банківськими ризиками та напрямків удосконалення управління ризиками в межах комерційного банку.

Для реалізації мети в кваліфікаційній роботі поставлені і вирішені такі основні завдання:

- дослідити теоретичні аспекти банківських ризиків та їх класифікацію;
- окреслити зміст процесу управління банківськими ризиками;
- узагальнити систему показників здійснення оцінки банківських ризиків;

- оцінити банківські ризики та стан управління ними;
- окреслити базові напрямки покращення процесу управління ризиками комерційного банку.

Предмет і об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження є діяльність ХХХ Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти діяльності комерційного банку в реаліях банківських ризиків та стану управління ними.

Методи дослідження. Написання кваліфікаційної роботи спровокувало використання певних методів проведення дослідження: абстрактно-логічний (узагальнення відносно аспектів теоретичного спрямування); графічна методика, а також метод системності, методи зіставлення, порівняння, синтезу, аналізу (під час оцінки ризиків банку та стану управління ними). Також набули використання підходи здійснення вертикального і горизонтального аналізу. За час проведеного дослідження використовувались програми Microsoft Word, Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою здійснюваного дослідження є погляди економічної теорії, а також погляди науковців з приводу проблематики банківських ризиків, управлінням ризиками, системи показників їх оцінки, рекомендацій відносно покращення процесу управління ризиками комерційного банку, нормативна та законодавча база з окресленого питання.

Базою для фінансового дослідження є звітність ХХХ.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. В межах кваліфікаційної роботи нами було отримано результати теоретичного та практичного спрямування, зокрема обґрунтовано вплив банківських ризиків на фінансову безпеку банку, узагальнено систему оцінки відносно банківських ризиків, окрім того набули подальшого розвитку дослідження з приводу менеджменту банківських ризиків.

Практичне значення відносно одержаних результатів полягає у розробці конкретних пропозицій стосовно зведення банківських ризиків до мінімуму дотримуючись балансу між фінансовою стійкістю банку, прибутковістю, ліквідністю, дотриманням вимог НБУ та банківським ризиком.

Відгук з комерційного банку підтверджує практичне значення стосовно отриманих результатів.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна робота – самостійне дослідження, котре має наукове спрямування, при цьому розробки і пропозиції дослідження є авторськими.

Апробація результатів дослідження. Позитивна оцінка дослідження, розробок, пропозицій була отримана під час оприлюднення в межах конференцій, зокрема: ІХ Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції молодих вчених, м. Полтава (10 листопада 2022 року) та VI Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін», м. Полтава (26 жовтня 2023 року).

Публікації. Результати проведеного дослідження опубліковані, зокрема у вигляді матеріалів конференцій обсягом 0,18 др. арк.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел, який нараховує 60 найменувань, містить 23 таблиці, 1 рисунок, 3 додатки. Основний зміст роботи викладено на 56 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКИХ РИЗИКІВ ЯК ПЕРЕДУМВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

1.1. Економічна сутність банківських ризиків та їх вплив на фінансову безпеку банку

Сучасна банківська діяльність не можлива без ризику. При чому банки постійно балансують між ризиком, ліквідністю, прибутковістю, фінансовою стійкістю та вимогами НБУ [37, 39, 40]. Безперечно, що банківські ризики накладають свій відбиток на фінансову безпеку банку. Так, звісно, що підвищений фінансовий ризик – ймовірність отримання додаткового прибутку, однак одночасно – це також і ймовірність втрати банком його фінансової стійкості. Варто акцентувати, що вся банківська діяльність, всі операції та дії банку просочені ризиком, навіть більше, банківські ризики – ризики, котрі впливають на фінансову безпеку не лише банківської установи, а й фінансову безпеку тих суб'єктів, що з банком взаємодіють, фінансову безпеку банківської системи в цілому, фінансову безпеку країни, в якій функціонують. Тож, проаналізуємо сутність поняття банківський ризик в межах табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування змісту поняття «банківський ризик»

Автор, джерело 1	Трактування сутності поняття 2
Арбузов С. Г. [1]	Трактує ризик, як категорію, котра піддається впливу подій та ймовірності відносно настання даних подій враховуючи аспект очікуваності або ж неочікуваності
Бондаренко Л. [5]	Трактує ризик як управлінське рішення, що виявилось помилковим
Васильєва Т. А. [54]	Трактує ризик як кількісну оцінку відносно ймовірності відхилення фінансових потоків в межах банку від очікуваних за обсягом, часом, простором
Катан Л. І., Демчук Н. І., Бабенко-Левада В. Г., Журавльова Т. О. [3, с. 314]	Трактують ризик як вартісне вираження події ймовірнісного характеру, котра провокує до витрат або ж до недоотримання доходів

Продовж. табл. 1.1

1	2
Примостка Л. О. [44, с. 17]	Трактує ризик як ймовірність відносно недоотримання доходу або ж втрати капіталу спровоковану систематичними та несистематичними чинниками
Методичні рекомендації НБУ [40]	Трактують ризик як потенційну можливість відносно недоотримання доходів або ж відносно зменшення ринкової вартості капіталу банку спричинену несприятливим впливом чинників зовнішнього та внутрішнього характеру
Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. [2, с. 506]	Трактують ризик як категорію над якою потрібно здійснювати управлінські процеси на стратегічному та операційному рівні з ціллю досяжності бізнес-цілей банку
Холодна Ю. Є., Рац О. М. [56, с. 293]	Трактують ризик як ймовірність очікуваних або ж неочікуваних подій здійснення впливу на капітал та/або надходження в межах банку

Банківський ризик провокують певні чинники, котрі поділяються на систематичні та несистематичні. Власне несистематичні чинники - чинники, котрі залежать від дій самого банку, систематичні – чинники, на які банк не має впливу, він може лише пристосуватись до них. Систематичні чинники – чинники викликані діями монетарного регулятора, спровоковані економікою та суб'єктами, котрі в ній функціонують. Тож, проаналізуємо детально чинники, котрі провокують банківські ризики (табл. 1.2) [1-3; 5-7; 37-38; 40].

Таблиця 1.2

Чинники впливу на банківські ризики та на фінансову безпеку банку

Чинники	Конкретизація чинників
1	2
Систематичні	
Держава, економіка країни	Політика держави Стабільність функціонування держави Використання методів здійснення державного регулювання відносно економіки країни Фіскальна політика Бюджетна політика Зовнішньо-економічні відносини Законодавче регулювання банківської діяльності в країні Розвиток фінансового ринку Соціально-економічне середовище функціонування Науково-технічний прогрес
НБУ	Нормативно-правові акти прийняті НБУ Монетарна політика НБУ Заходи банківського контролю та нагляду за банківською діяльністю Інструменти, котрі використовує НБУ на шляху втілення монетарної політики

Продовж. табл. 1.2

1	2
Платіжні системи	Ефективність платіжних систем Захист платіжних систем
Конкуренти	Конкурентна боротьба Недобросовісність конкурентів
Споживачі послуг	Загальна потреба споживачів у банківській діяльності Платоспроможність споживачів Репутація конкретних споживачів Зниження довіри відносно банків
Несистематичні	
Загальні	Довіра до банківської установи Репутація банку Науково-технічний прогрес в межах конкретного банку Керівництво банку Управлінський персонал банку Банківські працівники Банківська спеціалізація Організаційна структура в межах банку Наявність/відсутність каналів витоку інформації Швидкість проведення банківських операцій Наявність мобільного банкінгу
Цілі управління банком	Акцент на прибутку будь-яким шляхом Акцент на репутації Акцент на фінансовій безпеці банку Акцент на введенні новітніх технологій в межах банку Акцент на дотриманні вимог НБУ Акцент на ризику Акцент на синергії прибутку, ліквідності, стійкості ризиковості та дотриманні вимог НБУ
Інсайдери	Тиск власників стосовно ухвали управлінських рішень
Корпоративна культура	Персонал Конфлікти
Орієнтація відносно споживача послуг	Ціна на послуги Якість послуг Додаткові переваги Консультації Взаємодія онлайн

Тож, досліджені нами чинники, сформовані в межах табл. 1.2 дозволяють аргументувати, що банк здійснюючи та приймаючи управлінські рішення повинен пристосовуватись до систематичних чинників, чітко окреслюючи несистематичні.

Власне варто акцентувати, що дані чинники провокують не лише банківські ризики, а й формують загрози фінансової безпеки банку.

Загрози, що є систематичними вважаються більш складними, оскільки банк не має впливу на них і вони для банку є непередбачуваними.

В межах табл. 1.3 нами подано класифікацію загроз фінансовій безпеці банку [8-11; 20, 38, 39, 40].

Таблиця 1.3

Класифікація загроз фінансовій безпеці банку

Класифікаційна ознака	Конкретизація класифікації
Джерело утворення	Систематичне Несистематичне
Обсяг збитку	Прямі втрати у вигляді прибутку, недоотримання доходу або ж втрати капіталу Упущена вигода
Тривалість	Постійна Тимчасова
Ймовірність настання	Реальна Потенційна
За ступенем настання негативного впливу	Високий ступінь важкості Значний ступінь важкості Середній ступінь важкості Незначний ступінь важкості

Варіація прояву стосовно окремих загроз дозволяє зробити висновок, що одну і туж, загрозу можна віднести до декількох класифікаційних груп.

Вважаємо, що акцент на конкретних банківських загрозах фінансовій безпеці банку дозволить своєчасно їх окреслити, виявити та по можливості усунути.

Превентивні дії, з нашого погляду відносно захисту від загроз повинні бути акцентованими як власне на можливості попередження загроз, а якщо така можливість відсутня, а управлінське рішення прийняте, то на засобах відшкодування збитків завданих загрозами.

Пруденційні вимоги стосовно банківських систематичних та несистематичних ризиків вимагають здійснення детальної класифікації банківських ризиків з ціллю подальшого управлінського впливу на них (табл. 1.4) [37, 38, 39, 40]. Класифікація ризиків відносно діяльності банку сформована за положенням «Про організацію системи управління ризиками в

банках України» [40]. Дані ризики властиві для всіх комерційних банків питання полягає в системах управління, прийнятих рішеннях в межах конкретного банку, котрі дозволяють або ж зменшити ці ризики або ж навпаки – підсилити і збільшити ймовірність відносно їх настання.

Таблиця 1.4

Класифікація банківських ризиків сформована за положенням «Про організацію системи управління ризиками в банках України»

Банківські ризики	Сутність конкретного ризику враховуючи - ймовірність стосовно окреслення збитків, додаткових втрат, недоотримання планових доходів
Кредитний ризик	- ризик, що спровокований невиконанням зобов'язань за договором. Цей ризик може бути портфельним або ж по окремому кредиту
Процентний ризик	- ризик спровокований впливом несприятливих змін стосовно процентних ставок на банківську книгу
Ризик ліквідності	- ризик спровокований неспроможністю банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або ж виконання власних зобов'язань у строки
Ринковий ризик	- ризик спровокований несприятливою зміною відносно курсів валют, процентних ставок, вартості стосовно фінансових інструментів
Комплаєнс-ризик	- ризик спричинений втратою репутації, невиконанням вимог стосовно законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил конкуренції, правил стосовно корпоративної етики тощо
Стратегічний ризик	- ризик, що спровокований управлінськими рішеннями та/або ж неадекватним реагуванням в межах бізнес середовища
Ризик репутації	- ризик спровокований несприятливим сприйняттям іміджу банку
Юридичний ризик	- ризик спровокований нормами законодавства та їх трактуванням

Варто окреслити, що окрім поданої класифікації стосовно ризиків, що здійснюють вплив на фінансову безпеку банку існують ще й інші класифікаційні ознаки стосовно ризику банків, зокрема [6, 16-19; 11, 20, 24]:

1) класифікація ризиків за фінансовою складовою: а) цінові (валютний, відсотковий, ризик спровокований зміною стосовно вартості цінних паперів, ризик відносно змін у вартості активів та пасивів); б) нецінові (депозитний ризик, ризик ліквідності, кредитний ризик, ризик зниження фінансової стійкості, ринковий, структурний, податковий ризики);

2) класифікація ризиків за функціональною складовою (соціальний, економічний, політичний, регулятивний, форс-мажорний, системний, ризик відмивання коштів);

3) класифікація ризиків за операційною складовою (технологічний, операційний, трансакційний, документарний, стратегічний, ризик зловживань);

4) класифікація ризиків згідно балансу (ризик банку відносно активних операцій, ризик банку відносно пасивних операцій);

5) класифікація банківських ризиків згідно об'єкту (ризик події, ризик діяльності, ризик по банку загалом);

6) класифікація банківських ризиків стосовно комплексності здійснення дослідження (простий банківський ризик, складний банківський ризик);

7) класифікація відносно банківського ризику згідно джерела утворення (систематичний та несистематичний);

8) класифікація банківських ризиків стосовно наслідків (ризик здійснення фінансових втрат, ризик здійснення нефінансових втрат, ризик втрати вигоди).

Варто акцентувати на тому, що дана класифікація не є вичерпною. Окрім того один і той же ризик може бути складовою двох і трьох класифікаційних ознак, саме тому варто бути уважним щоб уникнути подвійного рахунку відносно банківських ризиків.

Дослідивши банківські ризики вважаємо за потрібне окреслити вплив даних ризиків на фінансову безпеку за вагомістю (табл. 1.5) [6, 20, 28-29; 37-40].

Таблиця 1.5

Вплив банківських ризиків за вагомістю на фінансову безпеку банку

Банківські ризики (ранжування за вагомістю)	Конкретизація ранжування
Перша група. Ризики відносно мінімальних вимог НБУ	- ризик відносно мінімальних вимог стосовно капіталу, кредитний ризик, ризик ліквідності, інвестиційний ризик, валютний ризик
Друга група. Ризики, котрі пройшли ідентифікацію в межах конкретного банку як такі, що є значними	- ризики окреслені в межах конкретного банку
Третя група. Банківські ризики, котрі виникають в межах конкретного банку, але не є суттєвими для банку	- ризики окреслені в межах конкретного банку
Банківські ризики окреслені в межах конкретного банку сукупно	- сума ризиків, котрі належать до першої, другої та третьої групи

Фінансова безпека в межах комерційного банку являє собою стан конкретної банківської установи, котрий окреслюється балансом між прибутком, обсягом капіталу, ліквідністю та ризиком враховуючи вплив і

стійкість відносно систематичних та несистематичних ризиків з ціллю забезпечення розвитку банку в реаліях сьогодення і на перспективу. Тобто, банківські ризики за їх систематичною та несистематичною складовою мають безпосередній вплив на фінансову безпеку в межах конкретного комерційного банку враховуючи ті рішення відносно управління, котрі прийняв комерційний банк [6, 20, 29-31; 38-40].

Узагальнивши літературні джерела стосовно банківських ризиків та їх вплив на фінансову безпеку в межах банку вважаємо також за доцільне окреслити та систематизувати принципи, котрі формують фінансову безпеку банку враховуючи банківські ризики [31, 33-34; 41-43; 51]:

- комплексність: відносно оцінки, відносно прийняття рішень стосовно ризиків та фінансової безпеки в межах банку;

- об'єктивність: відносно оцінки, відносно прийняття рішень стосовно ризиків та фінансової безпеки в межах банку, відкидаючи при цьому суб'єктивізм окремих банківських працівників;

- безперервність та оперативність: відносно оцінки, відносно прийняття рішень стосовно ризиків та фінансової безпеки в межах банку, відносно виконання певних дій та операцій в межах банку;

- конфіденційність та безпечність: відносно банківської інформації, що є таємницею;

- законність: відносно управлінських рішень та відносно конкретних дій і операцій в межах банку;

- самостійність і відповідальність: відносно прийнятих банком рішень, виконаних операцій та дій;

- економічна доцільність: відносно здійснення дій, операцій, прийнятих управлінських рішень;

- відповідність банківській місії, стратегічним і операційним цілям: питання фінансової безпеки повинно бути інтегроване у загальну стратегію діяльності конкретного банку;

- використання новітніх технологій: забезпечення фінансової безпеки в межах банку передбачає використання сучасних новітніх технологій при взаємодії з клієнтами, з іншими банківськими установами, НБУ тощо.

1.2. Оцінка банківських ризиків та зміст управління ними

Процес прийняття будь-яких банківських рішень, що впливають на ймовірність виникнення ризику та посягань на фінансової безпеку в межах конкретної банківської установи передбачає обов'язкову оцінку банківських ризиків та власне управління ними.

Оцінка банківських ризиків за ймовірнісною складовою та втратами - шлях забезпечення ефективного управління банківськими ризиками, які в подальшому стануть основою фінансової безпеки комерційного банку [6, 48, 51, 53, 56-58].

Оцінка відносно банківських ризиків з ціллю забезпечення фінансової безпеки банку, з нашого погляду, повинна враховувати такі принципи здійснення [6, 48, 51, 53, 56-58]:

- постійність процесу здійснення оцінки;
- своєчасність процесу здійснення оцінки;
- відкидання суб'єктивізму під час здійснення оцінки;
- використання сучасних ефективних методів та інструментів здійснення оцінки;
- залучення до процесу оцінки кваліфікованих працівників;
- врахування вимог монетарного регулятора під час оцінки;
- побудова процесу оцінки враховуючи ймовірнісну складову здійснення процесу оцінки;
- використання повної та правдивої інформації під час процесу оцінки;
- варіабельність банківського ризику в часі і просторі;
- взаємоув'язок між банківськими ризиками і відповідно взаємоув'язок між оціночними показниками.

Так, власне варто відзначити, оцінка відносно банківських ризиків відбувається на стратегічному та операційному рівні в межах чітко окреслених етапів поданих в табл. 1.6 [6, 9, 48, 51, 53, 56-58].

Таблиця 1.6

Система оцінки банківських ризиків, що здійснюють вплив на фінансову безпеку комерційного банку

Етапи процесу оцінки	Методи здійснення процесу оцінки	Складові оцінки ризику окреслені НБУ
1) окреслення конкретних ризиків комерційного банку; 2) окреслення та оцінка чинників впливу відносно банківських ризиків та відносно фінансової безпеки банку; 3) оцінка ймовірності настання ризику; 4) оцінка відносно масштабів втрат; 5) оцінка доцільності стосовно прийняття ризику або ж його уникнення, або ж передачі	1) статистичні методи; 2) методи використання імітаційного моделювання; 3) методи здійснення експертних оцінок; 4) аналітичні методи; 5) методи використання аналогій; 6) комбіновані методи	1) обсяги відносно ризику в межах комерційного банку; 2) якість стосовно здійснення процесу управління ризиком в межах банку (як добре відбувається процес оцінки ризику, його контроль та моніторинг); 3) загальні висновки з приводу ризику – рівень відносно банківського ризику та якість стосовно управління ним; 4) ймовірність відносно змін у ризику

Варто окреслити, що кожен із комерційних банків проводить процес оцінки банківських ризиків самостійно в межах абсолютних та відносних показників, обравши при цьому ті інструменти та методи, які вважає за потрібне.

Однак, згідно вимог НБУ кожен із комерційних банків повинен обов'язково здійснювати оцінку нормативів НБУ та стану їх дотримання.

При цьому банк самостійно обирає напрями здійснення оцінки ризику, однак, узагальнюючи, як правило, дані напрями включають:

- оцінку функціональних ризиків;
- оцінку ймовірності настання ризику;
- оцінку максимальних втрат під час ризику;
- оцінку операційних ризиків;
- оцінку ризиків за балансом;
- оцінку ризику за об'єктом та суб'єктами;
- оцінку систематичних та несистематичних ризиків [6, 48, 51, 53, 56-58].

Тож, дослідивши методи, інструменти, напрями оцінки узагальнимо власну систему показників оцінки банківських ризиків та їх вплив на фінансову безпеку банку (табл. 1.7) [2-3; 6, 9, 20, 38-40; 48, 51, 53, 56-58].

Таблиця 1.7

Напрями оцінки та система показників оцінки банківських ризиків

Напрямок оцінки	Група ризиків, які оцінюються
Дотримання нормативних показників НБУ	1) ризик зниження фінансової стійкості: - Н1 (норматив мінімального обсягу капіталу регулятивного); 2) ризик незбалансованої ліквідності: - Н2 (норматив платоспроможності) - Н11 (норматив стосовно інвестування в цінні папери); - Н12 (норматив стосовно загального інвестування) 3) кредитний ризик: - Н7 (обсяг кредитного ризику стосовно одного суб'єкту); - Н8 (норматив стосовно кредитів, що є значними у обсягах); - Н9 (норматив стосовно максимального обсягу кредитів одному інсайдеру); - Н10 (норматив стосовно максимального обсягу кредитів інсайдерам) 4) валютний ризик: - Н13 (норматив стосовно загальної відкритої (або ж довгої або ж короткої) позиції стосовно валюти); - Н13-1 (норматив ризику довгої позиції, що є відкритою) - Н13-2 (норматив ризику стосовно короткої позиції, що є відкритою)
Економіко-статистичні методи здійснення оцінки	1) ймовірність стосовно здійснених збитків; 2) величина стосовно ймовірного збитку; 3) рівень ризику, що є банківським; 4) дисперсія; 5) середньоквадратичне відхилення; 6) коефіцієнт варіації; 7) коефіцієнт ризику; 8) коефіцієнт покриття ризиків; 9) коефіцієнт ризику за плановими показниками; 10) бета-коефіцієнт
Оцінка ризику за профілем	1) оцінка ризику за профілем банку; 2) оцінка ризику за профілем клієнта
Кількісні показники ризик апетиту	1) відносно кредитного ризику; 2) відносно ризику ліквідності; 3) відносно процентного ризику банківської книги; 4) відносно ринкового ризику; 5) відносно операційного ризику
Система коефіцієнтів та відносних показників	1) в межах активних банківських операцій; 2) в межах пасивних банківських операцій; 3) в межах коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності; 4) в межах доходів і витрат загалом та по окремих їх складових; 5) в межах рентабельності та прибутковості; 6) в межах фінансової стійкості

Варто акцентувати, що оцінка відносно банківських ризиків є досить трудомісткою та передбачає використання багатьох оціночних підходів

одночасно. Власне провівши оцінку стосовно банківських ризиків варто перейти до управлінських дій відносно ризику з ціллю їх нейтралізації, а за неможливості нейтралізації зниження або ж відмови від ризику.

Здійснюючи управління банківськими ризиками варто акцентувати на його систематичній та несистематичній складовій. При цьому під час управління банк використовує несистематичну складову пристосувавшись до систематичної. Окрім того управління повинно враховуючи часові проміжки бути акцентованим на стратегічній та операційній складовій ризику.

Тож, в межах табл. 1.8 нами узагальнено систему управління банківськими ризиками акцентовану на систематичній та несистематичній складовій враховуючи часові проміжки [1-3; 6, 20, 37-40; 48, 51, 53, 56-58].

Таблиця 1.8

**Система здійснення управління банківськими ризиками
акцентована на систематичній та несистематичній складовій
враховуючи часові проміжки**

Складові	Конкретизація складових
1	2
Систематична складова управління – рівень держави та монетарного регулятора	
Законодавча база	1) законодавча база стосовно оподаткування; 2) законодавча база стосовно наповнення державного бюджету; 3) законодавча база стосовно захисту інтересів вкладників; 4) законодавча база відносно платіжних систем; 5) законодавча база відносно захисту інформації та персональних даних
Рішення монетарного регулятора	1) монетарна політика на стратегічному рівні (стратегічні цілі); 2) монетарна політика на операційному рівні (проміжні цілі); 3) монетарна політика на тактичному рівні (тактичні цілі)
Несистематична складова – рівень окремо взятого комерційного банку	
Стратегічний рівень – рівень здійснення управління в часовому проміжку до 5 років	
1. Окреслення мети, цілей відносно процесу управління банківськими ризиками орієнтованому на забезпеченні фінансової безпеки банку	1.1. Окреслення мети здійснення управління банківськими ризиками з орієнтацією на забезпечення фінансової безпеки банку 1.2. Окреслення цілей здійснення стратегічного управління банківськими ризиками враховуючи сформовану мету 1.3. Окреслення тактичних цілей відносно банківських ризиків з орієнтацією на конкретизацію стратегічних цілей

Продовж. табл. 1.8

1	2
2. Аналіз і оцінка окреслених цілей та ймовірності стосовно їх досяжності	2.1. Прогнозування відносно фінансової безпеки банку та впливу конкретних ризиків 2.2. Аналіз досягнення цілей стратегії стосовно управління банківськими ризиками
3. Стратегічний аналіз стосовно діяльності банку та ймовірних ризиків	3.1. SWOT-аналіз банку з ціллю визначення сильних і слабких сторін, окреслення системного та несистемного середовища функціонування в межах банку 3.2. Уточнення мети, цілей відносно здійснення стратегічного управління банківськими ризиками враховуючи прогноз та SWOT-аналізу. 3.3. Коригування відносно окреслених цілей
4. Формування та реалізація стратегії здійснення управління банківськими ризиками акцентоване на фінансовій безпеці та інтеграція даної стратегії до загальної банківської стратегії	4.1. Обґрунтування конкретної стратегії відносно здійснення процесу управління банківськими ризиками акцентоване на фінансовій безпеці банку 4.2. Розробка плану реалізації відповідно до окресленої стратегії. 4.3. Реалізація стратегії
5. Оцінка в межах здійснення стратегічного управління банківськими ризиками	5.1. Оцінка відносно досяжності мети 5.2. Оцінка відносно ефективності окресленої стратегії 5.3. Визначення необхідності коригування стосовно стратегії в майбутніх періодах
Операційний рівень, котрий передбачає управління банківськими ризиками в короткостроковому часовому проміжку – до 1 року	
<ol style="list-style-type: none"> 1) формування відповідної інформаційної бази відносно здійснення управління банківськими ризиками; 2) ідентифікація відносно банківських ризиків; 3) оцінка рівня та вартості банківських ризиків; 4) оцінка можливостей стосовно процесу зниження рівня та вартості банківських ризиків; 5) окреслення системи критеріїв стосовно прийняття фінансових рішень; 6) власне прийняття ризикових банківських рішень; 7) обрання та реалізація конкретних методів уникнення або ж зменшення ймовірних негативних наслідків стосовно банківських ризиків та посягань на фінансову безпеку банку; 8) моніторинг та контроль банківських ризиків та фінансової безпеки банку 	

Тож, здійснення процесу управління банківськими ризиками на рівні комерційного банку відбувається в межах несистематичної складової пристосовуючись до систематичної складової, на яку банк жодного впливу немає. Управління банківськими ризиками в межах конкретного комерційного банку базується на певному механізмі з використанням певних інструментів здійснення управління.

В межах табл. 1.9 нами подано конкретні механізми управління стосовно банківських ризиків [5-7, 10-11; 12, 21].

Таблиця 1.9

**Складові механізми здійснення управління банківськими ризиками
акцентоване на фінансовій безпеці банку**

Назва складової	Характеристика складової
Система здійснення процесу регулювання діяльності банків та банківської системи вцілому	- закони, нормативно-правові акти, рішення, постанови НБУ, що регулюють банківську діяльність загалом, діяльність окремих банків
Система зовнішньої підтримки відносно банківської діяльності	- ліцензування, кредити від НБУ, купівля НБУ цінних паперів комерційного банку, операції на міжбанку, лізингові операції, кредитування, нетрадиційні банківські операції, страхування, тощо
Система окреслення фінансових важелів	- форми впливу на процес прийняття та реалізації управлінських банківських рішень: маржа, процент, витрати, прибуток, чистий грошовий потік, пені, штрафи, неустойки, ін. економічні важелі
Система окреслення фінансових методів	- способи та прийоми, відносно контролю управлінських рішень: метод проведення техніко-економічних розрахунків, балансовий метод, методи здійснення економіко-математичного, економіко-статистичного моделювання, експертні методи, методи здійснення дисконтування, метод нарощення вартості, методи процесу диверсифікації, методи процесу хеджування, амортизації, тощо
Система окреслення фінансових інструментів	- забезпечення механізму відносно реалізації конкретних управлінських рішень: платіжні, кредитні, депозитні інструменти, інструменти здійснення інвестування

Окресливши етапи і механізми здійснення управління відносно банківських ризиків визначимо стратегії і механізми нейтралізації банківських ризиків [5-7, 10-11; 12, 21].

Тож, узагальнюючи варто окреслити, що процес здійснення оцінки та управління банківськими ризиками є надзвичайно важливим, як для конкретної банківської установи, впливаючи на її фінансову безпеку, так і для банківської системи вцілому, окремих економічних суб'єктів, що взаємодіють з банком, економіки вцілому. Саме тому процес оцінки та управління банківськими ризиками перебуває під постійним моніторингом і контролем з боку НБУ. Навіть більше, НБУ сформував систему нормативів, яких повинні дотримуватись банки, власне дотримання цих нормативів сформоване з ціллю зменшення банківських ризиків.

Таблиця 1.10

Стратегії та механізми нейтралізації банківських ризиків

Стратегії нейтралізації фінансових ризиків	Механізми нейтралізації фінансових ризиків	Функції
Внутрішні		1) за об'єктом: дозвіл відносно ризику; ризиковість відносно вкладення банківського капіталу; діяльність відносно зниження банківського ризику; здійснення страхування відносно банківських ризиків; об'єднання банків з ціллю передачі ризику; відносини із зовнішніми суб'єктами. 2) за суб'єктом: здійснення процесу прогнозування; здійснення процесу організації; здійснення процесу регулювання; здійснення процесу координації; здійснення процесу стимулювання; здійснення банківського контролю
Стратегія відносно уникнення банківського ризику	Відмова стосовно ризику	
Стратегія відносно утримання банківського ризику	Внутрішнє страхування	
Стратегія відносно зменшення банківського ризику	Диверсифікація, лімітування, хеджування, сек'юритизація, синдикація	
Зовнішні		
Стратегія відносно процесу передачі банківського ризику	Зовнішнє страхування Об'єднання банків з ціллю зменшення ризиків за конкретним проектом	

Окрім того НБУ сформував підвищені вимоги відносно дотримання нормативів для системно важливих банків, оскільки діяльність та фінансова безпека даних банків забезпечують фінансову безпеку банківської системи, суб'єктів держави та країни вцілому.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РИЗИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ ТА ЇХ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ БАНКУ

2.1. Аналіз ризиків комерційного банку та їх впливу на фінансову безпеку

Розкриття окресленої теми дослідження відбувається на базі ХХХ, який є резидентом і має українську реєстрацію. При цьому дана банківська установа належить до топ-9 відносно формування банківської мережі. На сьогодні у банку є 151 відділення і банк на цьому не зупиняється, збільшуючи обсяги власної діяльності. Варто відзначити, що досліджуваний комерційний банк належить до ТОП-25 стосовно фінансових установ в межах країни, котрі формують кошти фізичних та юридичних осіб та входять у ТОП -20 стосовно банківських установ, котрі функціонують в Україні за активами [36].

Комерційний банк є публічним акціонерним товариством, котре обмежене в межах власних акцій. Банк надає власні послуги як фізичним, так і юридичним особам. ХХХ є справним платником податків [36].

До операцій, котрі надає досліджуваний комерційний банк належать:

- розрахунково-касові операції;
- депозитні операції;
- кредитні операції;
- валютно-обмінні операції;
- інші банківські операції та послуги [36].

Окрім того варто акцентувати, що банк активно пропагує інтернет-банкінг та банкінг в смартфоні.

Діяльність будь-якого комерційного банку розпочинається із формування ліцензії, котра надається НБУ лише за наявності статутного капіталу в потрібних і закріплених в законодавстві обсягах.

Саме тому вважаємо за доцільне розпочати власне дослідження із динаміки та структури регулятивного капіталу банку (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

**Аналіз динаміки та структури регулятивного капіталу
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	2022 р. у % до 2020 р.
Регулятивний капітал банку	345318	100,0	416836	100,0	412918	100,0	67600	x	19,6
Основний капітал банку:	272303	78,9	271375	65,1	365984	88,6	93681	9,8	34,4
- в т.ч. фактично сплачений зареєстрований статутний капітал	284540	82,4	284540	68,3	284540	68,9	0	-13,5	0,0
- розкриті резерви, що створені або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку	5148	1,5	5634	1,4	103048	25,0	97900	23,5	1901,7
- зменшення основного капіталу	-17385	-5,0	-18799	-4,5	-21604	-5,2	4219	-0,2	24,3
Додатковий капітал:	73015	21,1	145451	34,9	46934	11,4	-26081	-9,8	-35,7
- в т.ч. розрахунковий прибуток поточного року	54838	15,9	118053	28,3	46934	11,4	-7904	-4,5	-14,4
- нерозподілений прибуток минулих років	18177	5,3	27453	6,6	27408	6,6	9231	1,4	50,8

Згідно даних табл. 2.1 за період дослідження у банку відбулося зростання регулятивного капіталу банку на 67600 тис. грн або ж на 19,6 %. При цьому основний капітал банку за період дослідження у складі регулятивного капіталу збільшився на 93681 тис. грн або ж на 34,4 %, зросла і його питома вага на 9,8 в.п. У складі основного капіталу фактично сплачений а також зареєстрований банківський капітал складає 284540 тис. і залишається без змін впродовж 2020-2022 рр. Розкриті резерви, котрі сформовані або збільшені за рахунок нерозподіленого прибутку впродовж 2020-2022 рр. зросли на 97900 тис. грн або у 19 разів. У складі основного капіталу за період дослідження відбулось зменшення основного капіталу, котре складає 5,0 %, 4,5 % та 5,2 % відповідно. Додатковий капітал характеризується скороченням на 26081 тис. грн або на 35,7 %. При цьому у складі додаткового капіталу розрахунковий прибуток стосовно поточного року зменшився на 7904 тис. грн або на 14,4 %, нерозподілений прибуток відносно минулих років за цей же досліджуваний період окреслюється зростанням на 9231 тис. грн або на 50,8 %.

Окрім регулятивного капіталу комерційний банк має і інші складові, тож проаналізуємо капітал банку за всіма складовими в межах табл. 2.2.

Згідно даних табл. 2.2, вцілому власний капітал банківської установи за період дослідження збільшився на 63677 тис. грн або на 20,1 %.

При цьому у ХХХ у складі власного капіталу статутний капітал характеризується сталістю, резервні та інші фонди зростають на 97900 тис. грн або у 19 разів, резерви здійснення переоцінки, зростають у 2022 р. порівняно із 2020 р. на 662 тис. грн або у 13,5 разів.

Нерозподілений прибуток у 2022 р. перетворюється у непокритий збиток в обсязі 5667 тис. грн, хоча у 2020 р. банк мав даний прибуток в обсягах 27894 тис. грн.

Дослідивши власний капітал в межах комерційного банку за період 2020-2022 рр. вважаємо за доцільне проаналізувати всі зобов'язання банку, котрі в подальшому інвестуються в активи з ціллю отримання доходів (табл. 2.3).

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки та структури ризикованості власного капіталу

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	сума, тис. грн	у % до підсумку	суми, тис. грн	питомої ваги, пунктів	2022 р. у% до 2020 р.
Статутний капітал	284540	89,6	284540	73,4	284540	74,6	0	-15,0	x
Резервні та інші фонди	5148	1,6	5634	1,5	103048	27,0	97900	25,4	1901,7
Резерви переоцінки	-49	0,0	-74	0,0	-711	-0,2	662	-0,2	-1351,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	27894	8,8	97114	25,1	-5667	-1,5	-33561	-10,3	-120,3
Всього власного капіталу	317533	100,0	387514	100,0	381210	100,0	63677	x	20,1

Дослідження стосовно зобов'язань банку, за даними табл. 2.3 показало, що вцілому зобов'язання за період 2020-2022 рр. збільшилися на 5177901 тис. грн або ж на 84,1 %, що є позитивним, оскільки – це поле розширення активних операцій банку. У складі зобов'язань банку кошти банків скоротилися на 1090053 тис. грн або на 52,4 %. Кошти клієнтів за період 2020-2022 рр. зросли на 6101668 тис. грн абр у 1,6 разів, резерви відносно зобов'язань при цьому скоротилися на 7526 тис. грн або на 61,0 %, зобов'язання відносно оренди зросли на 120036 тис. грн або на 108,8 %, інші зобов'язання зросли на 55847 тис. грн або на 99,6 %.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки та структури ризикованості зобов'язань

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	сума, тис. грн	у% до під- сум- ку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у% до 2020 р.
Кошти банків	2080018	33,8	5360249	35,9	989965	8,7	-1090053	-25,1	-52,4
Кошти клієнтів	3894456	63,3	9228786	61,8	9996124	88,2	6101668	24,9	156,7
Поточні податкові зобов'язання	2071	0,0	9507	0,1	0	0,0	-2071	0,0	-100,0
Резерви за зобов'язаннями	12346	0,2	12828	0,1	4820	0,0	-7526	-0,2	-61,0
Зобов'язання із оренди	110341	1,8	178589	1,2	230377	2,0	120036	0,2	108,8
Інші зобов'язання	56070	0,9	139667	0,9	111917	1,0	55847	0,1	99,6
Усього зобов'язань	6155302	100,0	14929626	100,0	11333203	100,0	5177901	x	84,1

Вважаємо також за доцільне більш детально окреслити операції, котрі є найбільшими у складі пасивів і мета формування яких – інвестиції в активи з ціллю отримання прибутку, зокрема - депозити (табл. 2.4).

За даними табл. 2.4 ХХХ характеризується загальним зростанням коштів на 5011615 тис. грн або на 83,9%.

При цьому у складі загального зростання коштів питома вага коштів НБУ складає відповідно 34,8 %, 36,7 % та 9,0 %.

Питома вага коштів клієнтів складає відповідно 65,2 %, 63,3 % та 91,0 % відповідно у 2020-2022 рр.

Таблиця 2.4

**Аналіз динаміки та структури ризиковості коштів за депозитами
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у% до 2020 р.
Кошти отримані від НБУ	2080018	34,8	5360249	36,7	989965	9,0	-1090053	-25,8	-52,4
Кошти клієнтів	3894456	65,2	9228786	63,3	9996124	91,0	6101668	25,8	156,7
Разом коштів	5974474	100,0	14589035	100,0	10986089	100,0	5011615	x	83,9

Проаналізуємо структуру та динаміку зобов'язань банку стосовно власних клієнтів більш детально (табл. 2.5).

Детальне дослідження стосовно коштів клієнтів XXX показало, що вцілому кошти клієнтів банку окреслюються зростанням на 6101668 тис. грн або у 1,6 разів. При цьому дане зростання спровоковане зростанням коштів інших юридичних осіб на 4755809 тис. грн або ж у 2 рази та зростанням коштів фізичних осіб на 1345859 тис. грн або ж на 86 %. Варто також акцентувати, що у складі загальних коштів клієнтів поточні рахунки юридичних осіб зросли на 4562844 тис. грн або у 2,2 рази, строкові рахунки інших юридичних осіб зросли на 192965 тис. грн або на 72,2%. За період дослідження поточні рахунки фізичних осіб у складі коштів клієнтів зросли на 368025 тис. грн або на 91,0 %, строкові рахунки фізичних осіб збільшились на 1177834 тис. грн або на 101,5 %.

Кожен із комерційних банків формує власні пасиви з ціллю подальшого їх інвестування в активи для отримання прибутку від даних залучень і понесених витрат.

Саме тому вважаємо доцільним проаналізувати активи XXX за 2020-2022 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.5

Аналіз динаміки та структури ризиковості коштів клієнтів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у % до 2020 р.
Кошти клієнтів усього	3894456	100,0	9222876	100,0	9996124	100,0	6101668	x	156,7
Інші юридичні особи:	2329892	59,8	7149250	77,5	7085701	70,9	4755809	11,1	204,1
- поточні рахунки	2062539	53,0	4770082	51,7	6625383	66,3	4562844	13,3	221,2
- строкові кошти	267353	6,9	2379168	25,8	460318	4,6	192965	-2,3	72,2
Фізичні особи	1564564	40,2	2079536	22,5	2910423	29,1	1345859	-11,1	86,0
- поточні рахунки	404246	10,4	702383	7,6	772271	7,7	368025	-2,7	91,0
- строкові кошти	1160318	29,8	1377153	14,9	2338152	23,4	1177834	-6,4	101,5

Згідно даних табл. 2.6, за досліджуваний період в XXX активи загалом зросли на 5241578 тис. грн або на 81,0 %. При цьому в межах банку грошові кошти та їх еквіваленти окреслюються зростанням на 4762092 тис. грн або ж у 3,9 разів. Кредити та заборгованість клієнтів за період 2020-2022 рр. скоротились на 396631 тис. грн або на 28,8 %. Інвестиції стосовно цінних паперів в межах банку зросли на 445328 тис. грн або ж на 12,3 %. Інвестиційна нерухомість скоротилась на 18357 тис. грн або на 74,7 %. Основні засоби та нематеріальні активи банку за період проведення дослідження зросли на 148921 тис. грн або у 3,3 рази.

Активи стосовно права користування окреслюються зростанням в межах банку на 115091 тис. грн або на 110,1 %, інші активи зросли на 181402 тис. грн або у 2,3 рази.

Таблиця 2.6

Аналіз динаміки та структури ризиковості активів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Грошові кошти та їх еквіваленти	1217079	18,8	3142051	20,5	5979171	51,0	4762092	32,2	391,3
Кредити та заборгованість клієнтів	1376646	21,3	1494857	9,8	980015	8,4	-396631	-12,9	-28,8
Інвестиції в цінні папери	3623544	56,0	10191925	66,5	4068872	34,7	445328	-21,2	12,3
Інвестиційна нерухомість	24564	0,4	6260	0,0	6207	0,1	-18357	-0,3	-74,7
Дебіторська заборгованість стосовно поточного податку на прибуток	0	0,0	0	0,0	1198	0,0	1198	0,0	x
Відстрочений податковий актив	3105	0,0	3576	0,0	5639	0,0	2534	0,0	81,6
Основні засоби а також нематеріальні активи	44809	0,7	105201	0,7	193730	1,7	148921	1,0	332,4
Активи стосовно права користування	104508	1,6	173994	1,1	219599	1,9	115091	0,3	110,1
Інші активи	78580	1,2	199276	1,3	259982	2,2	181402	1,0	230,9
Загальна сума активів	6472835	100,0	15317140	100,0	11714413	100,0	5241578	x	81,0

Вважаємо також за доцільне проаналізувати більш детально окремі складові активів, зокрема такі як високоліквідні активи банку, які не формують для банку дохід, однак забезпечують ліквідність банку (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Аналіз динаміки та структури ризиковості високоліквідних активів

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022 р. у % до 2020 р.
Готівкові кошти	522253	42,9	937703	29,8	1519468	25,4	997215	-17,5	190,9
Кошти в НБУ	5225	0,4	52105	1,7	549537	9,2	544312	8,8	10417,5
Депозитні сертифікати НБУ	590081	48,5	1750300	55,7	3134946	52,4	2544865	3,9	431,3
Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках	102078	8,4	408922	13,0	781472	13,1	679394	4,7	665,6
- України	22912	1,9	240396	7,7	781472	13,1	758560	11,2	3310,8
- інших країн	79166	6,5	168526	5,4	0	0,0	-79166	-6,5	-100,0
Резерв під знецінення грошових коштів	-2558	-0,2	-6979	-0,2	-6252	-0,1	3694	0,1	144,4
Усього грошових коштів та їх еквівалентів	1217079	100,0	3142051	100,0	5979171	100,0	4762092	0,0	391,3

Дослідження стосовно ризиковості високоліквідних активів банку показало, що грошові кошти та їх еквіваленти в межах банку зросли на 4762092 тис. грн або у 3,9 разів. При цьому у складі високоліквідних активів найбільшими за питомою вагою є депозитні сертифікати НБУ, які займають 48,5 %, 55,7 % та 52,4 % відповідно у 2020-2022 рр. (характеризуючись зростанням відносно періоду дослідження на 2544865 тис. грн або у 4,3 рази) та готівкові кошти, котрі складають відповідно у 2020-2022 рр. 42,9 %, 29,8 % та 25,4 %, характеризуючись значним скороченням (скоротились на 997215 тис. грн або у 1,9 разів). Кошти НБУ за питомою вагою складають 0,4 %, 1,7 % та 9,2 %, при цьому зростаючи за період проведення дослідження на 544312 тис. грн або у 104,2 рази. Кореспондентські рахунки, депозити та кредити овернайт у банках за період дослідження зросли на 679394 тис. грн або

у 6,7 разів, займаючи при цьому 8,4 %, 13,0 % та 13,1 % відповідно. Банк характеризується зростанням резерву під знецінення грошових коштів на 3694 тис. грн або на 111,4 %.

Вважаємо, також доцільним у складі активів банку детально проаналізувати активи, котрі формують прибуток, зокрема кредити та інвестиції. Отже, наступним кроком відносно більш детального аналізу активів ХХХ повинен стати аналіз динаміки та структури ризиковості кредитів (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

**Аналіз динаміки та структури ризиковості кредитів клієнтам
ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.		
	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	сума, тис. грн	у % до під- су- мку	суми, тис. грн	пито- мої ваги, пун- ктів	2022р. у% до 2020р.
Кредити юридичним особам	1174761	85,3	1466870	98,1	1392384	142,1	217623	56,7	18,5
Кредити фізичним особам-підприємцям	789	0,1	645	0,0	331	0,0	-458	0,0	-58,0
Іпотечні кредити фізичним особам	57987	4,2	60573	4,1	56239	5,7	-1748	1,5	-3,0
Кредити фізичним особам на поточні потреби	345179	25,1	446828	29,9	320108	32,7	-25071	7,6	-7,3
Резерв під знецінення кредитів	192070	14,0	-480059	-32,1	-789047	-80,5	-981117	-94,5	-510,8
Усього кредитів за мінусом резервів	1376646	100,0	1494857	100,0	980015	100,0	-396631	0,0	-28,8

За даними табл. 2.8 ХХХ окреслюється скороченням на 396631 тис. грн або на 28,8 % кредитів вцілому. При цьому детальний аналіз відносно кредитів комерційного банку показав зростання кредитів юридичних осіб на 217623 тис. грн або на 18,5 %, кредити фізичним особам скоротились на 458 тис. грн або на 58,0 %, іпотечні кредити скоротились на 1748 тис. грн або на 3,0 %, кредити фізичним особам на поточні потреби скоротились на 25071 тис. грн або на 7,3 %. Дослідження структури кредитів показало, що кредити юридичним особам (складають 85,3%, 98,1 % та 142,1 % відповідно) і кредити фізичним особам на поточні потреби (складають відповідно 25,1 %, 29,9% та 32,7 %) є найбільшими за питомою вагою.

2.2. Аналіз ефективності управління ризиками комерційного банку

Дослідження ефективності відносно процесу управління банківськими ризиками в межах комерційного банку окреслюється дослідженням доходів, витрат та їх співставленням у вигляді фінансового результату. Окрім того ефективність стосовно діяльності комерційного банку окреслюють відносні показники рентабельності та стан дотримання нормативів, які формує НБУ.

За даними табл. 2.9 проаналізуємо доходи ХХХ за період 2020-2022 рр.

Згідно табл. 2.9 процентні доходи за період 2020-2022 рр. збільшились на 995283 тис. грн або ж у 2,3 рази, чистий процентний дохід зріс на 177219 тис. грн або ж на 76,0 %.

Комісійні доходи зросли на 217898 тис. грн або ж на 67,8 %. Інші операційні доходи зросли 17546 тис. грн або ж на 120,7 % за період дослідження. Інший сукупний дохід після здійснення оподаткування у 2020 р. складав 56 тис. грн, а у 2022 р. він перетворився на збиток в розмірі 637 тис. грн, тобто зменшився у 12,4 рази. Вцілому сукупний банківський дохід у 2020 р. складав 97773 тис. грн, перетворившись у 2022 р. на збиток в розмірі 6304 тис. грн, тобто скоротився у 1,6 рази.

Таблиця 2.9

**Аналіз динаміки доходів ХХХ
за 2020-2022 рр., тис. грн**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.	
				суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Процентні доходи	428850	1091185	1424133	995283	232,1
Чистий процентний дохід	233200	550681	410419	177219	76,0
Комісійні доходи	321249	439866	539147	217898	67,8
Інші операційні доходи	14534	13154	32080	17546	120,7
Інший сукупний дохід після оподаткування	56	-25	-637	-693	-1237,5
Усього сукупного доходу	9773	69981	-6304	-16077	-164,5

В межах табл. 2.10 проаналізуємо витрати ХХХ за період 2020-2022 рр.

Таблиця 2.10

**Аналіз динаміки витрат
ХХХ за 2020-2022 рр., тис. грн**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.	
				суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Процентні витрати	195650	540504	1013714	818064	418,1
Комісійні витрати	30871	54746	60316	29445	95,4
Витрати на виплати працівникам	285397	411314	518340	232943	81,6
Витрати стосовно зносу та амортизації	36061	55079	79780	43719	121,2
Інші адміністративні та операційні витрати	169742	176078	259543	89801	52,9
Витрати на сплату податку	3682	15861	125	-3557	-96,6

Аналіз даних табл. 2.10 показав зростання процентних витрат на 818064 тис. грн або ж у 4,2 рази, комісійні витрати при цьому збільшились на 29445 тис. грн або ж на 95,4 %. Витрати на виплати працівникам банку зросли на 232943 тис. грн або на 81,6 %, витрати стосовно зносу та амортизації зросли на 43719 тис. грн або на 121,2 %. Інші адміністративні та операційні витрати в

межах банку за період дослідження збільшилися на 89801 тис. грн або на 52,9 %.
Витрати стосовно сплати податку скоротилися на 3557 тис. грн або на 96,6 %.

В межах табл. 2.11 поданий аналіз прибутку банку або ж його збитку.

Таблиця 2.11

**Аналіз динаміки прибутку (збитку)
XXX за 2020-2022 рр., тис. грн**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. від 2020 р.	
	тис. грн	тис. грн	тис. грн	суми, тис. грн	2022 р. у % до 2020 р.
Чистий прибуток стосовно операцій із борговими фінансовими інструментами, котрі обліковуються за справедливою вартістю стосовно іншого сукупного доходу	468	5	-	-468	-100,0
Чистий прибуток стосовно операцій із іноземною валютою	83468	122984	167100	83632	100,20
Чистий прибуток в межах операцій переоцінки відносно іноземної валюти	-	-	102483	102483	x
Чистий прибуток від збільшення резервів за зобов'язаннями	-	-	8008	8008	x
Чистий прибуток стосовно припинення визнання фінансових активів, котрі обліковуються в межах амортизованої собівартості	24482	2922	1301	-23181	-94,7
Чистий збиток від операцій з похідними фінансовими інструментами	23234	3669	39014	15780	67,9
Чистий збиток від переоцінки іноземної валюти	-	1743	-	x	x
Чистий збиток від операцій переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	26160	47372	53	-26107	-99,8
Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів	114518	293262	309034	194516	169,9
Чистий збиток стосовно збільшення резервів відносно зобов'язань	6375	482	-	-6375	-100,0
Прибуток до оподаткування	13399	85867	-5542	-18941	-141,4
Прибуток за звітний період	9717	70006	-5667	-15384	-158,3

Чистий прибуток стосовно операцій із борговими фінансовими інструментами, котрі обліковуються за справедливою вартістю стосовно іншого

сукупного доходу складав 468 тис. грн у 2020 р., у 2022 р. даний прибуток відсутній. Чистий прибуток стосовно операцій із іноземною валютою за період дослідження характеризується зростанням на 83632 тис. грн або на 100,2 %. Чистий прибуток в межах операцій переоцінки відносно іноземної валюти та чистий прибуток від збільшення резервів за зобов'язаннями банк має лише у 2022 р. в обсягах 102483 тис. грн та 8008 тис. грн відповідно. Чистий прибуток стосовно припинення визнання фінансових активів, котрі обліковуються в межах амортизованої собівартості за період дослідження скоротився на 23181 тис. грн.

Чистий збиток від операцій з похідними фінансовими інструментами збільшився за період дослідження на 15780 тис. грн або на 67,9 %. Чистий збиток стосовно переоцінки іноземної валюти був наявний лише у 2021 р. в обсязі 1743 тис. грн. Чистий збиток від операцій переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості скоротився на 26107 тис. грн або на 99,8 % і складає у 2022 р. 53 тис. грн. Чистий збиток від зменшення корисності фінансових активів за період 2020-2022 рр. збільшився на 194516 тис. грн або у 1,7 разів. Чистий збиток стосовно збільшення резервів відносно зобов'язань банк мав у 2020 р. в обсязі 6375 тис. грн та у 2021 р. в обсязі 482 тис. грн, у 2022 р. у банку відсутній даний вид збитку, що є позитивним.

Прибуток до оподаткування при цьому маючи обсяги 13399 тис. грн у 2020 р., у 2022 р. перетворився на збиток в сумі 18941 тис. грн, тобто скоротився на 141,4 %. Прибуток звітного періоду при цьому у 2020 р. складав 9717 тис. грн, а у 2022 р. він перетворився на збиток в обсязі 5667 тис. грн.

Дослідивши доходи та витрати комерційного банку, його прибутки і збитки проведемо аналіз відносних показників ефективності, тобто співставлення витрат і результатів. Даним співставленням є показники рентабельності. Саме показники рентабельності дозволяють акцентувати увагу на збалансованості між витратами і результатом і відповідно акцентуючи на ефективності управління стосовно банківських ризиків.

Тож, за даними табл. 2.12 дослідимо показники ефективності управління ризиками комерційного банку на базі аналізу показників рентабельності.

Таблиця 2.12

**Аналіз динаміки показників ефективності управління ризиками
XXX за 2020-2022 рр.**

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р.
Рентабельність активів (ROA), %	0,150	0,457	-0,048	-0,198
Рентабельність власного капіталу (ROE), %	3,060	18,065	-1,487	-4,547
Рентабельність діяльності %	2,429	7,969	-0,331	-2,760
Фондорентабельність, %	21,685	66,545	-2,925	-24,611
Рентабельність статутного капіталу банку, %	3,415	24,603	-1,992	-5,407
Рентабельність зобов'язань, %	0,158	0,469	-0,050	-0,208

Згідно даних табл. 2.12 XXX знизив ефективність стосовно процесу управління ризиками, бо в динаміці рентабельності активів характеризуються скороченням, зокрема із 0,150 % - 2020 р. до - 0,048 у 2022 р. Даний показник має від'ємне значення оскільки банк у 2022 р. свій прибуток перетворив на збиток.

Рентабельність власного капіталу складає в межах досліджуваних років 3,060 %, 18,065 % та -1,487 % відповідно, також маючи тенденцію скорочення ефективності поскільки банк у 2022 р. мав збитки.

Рентабельність діяльності банку характеризується скороченням на 2,760 в.п. з тих же причин. Значення фондорентабельності також в межах періоду дослідження знизилась на 24,611 в.п., при цьому перетворившись на від'ємне значення, оскільки банк у 2022 р. має збитки. Відповідні від'ємні значення мають також показники рентабельності статутного капіталу та рентабельності відносно зобов'язань в обсягах - 1,992 % та - 0,050 % відповідно у 2022 р., що також спровоковано збитком діяльності банку.

В межах табл. 2.13 проаналізуємо стан дотримання нормативів за пасивними операціями банку.

Таблиця 2.13

**Аналіз динаміки стану дотримання нормативів за ризиком
пасивних операцій ХХХ за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Мінімальний розмір регулятивного капіталу, Н1 (не менше 200 млн грн), %	345318	416836	412978	67660
Норматив адекватності регулятивного капіталу банку – Н2 (не менше 10 %), %	13,48	13,28	16,78	3,3
Норматив адекватності основного капіталу – Н3 (не менше 7%), %	10,63	8,64	14,85	4,22

Дослідження стосовно стану дотримання нормативів за ризиком пасивних операцій у ХХХ показало, що банк дотримується вимог відносно нормативів за пасивними операціями, які окреслює НБУ.

Так, зокрема мінімальний обсяг стосовно регулятивного капіталу банку складає 345318 тис. грн, 416836 тис. грн та 412978 тис. грн відповідно у 2020-2022 рр., при цьому відповідаючи нормативу в усіх роках.

Норматив адекватності стосовно регулятивного капіталу банку (Н2) складає 13,48 %, 13,28 %, 16,78 % відповідно у 2020-2022 рр., відповідаючи вимогам НБУ у всіх досліджуваних періодах. Норматив адекватності стосовно капіталу Н3 складає для банку 10,63%, 8,64 та 14 85 %, приймаючи значення, що відповідають нормативам в усіх досліджуваних періодах.

Вважаємо за доцільне також проаналізувати стан дотримання нормативів за ризиком активних операцій банку ХХХ за 2020-2022 рр. поданих нами в межах табл. 2.14.

За даними табл. 2.14, норматив відносно короткострокової ліквідності - Н6 (за нормативним значенням повинен складати не менше 60 %) у 2020 р. та у 2021 р. в межах ХХХ відповідає вимогам НБУ. У 2022 р. даний норматив був скасований НБУ.

Таблиця 2.14

Аналіз динаміки дотримання нормативів за ризиком ліквідності

XXX за 2020-2022 рр.

Найменування статті	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення (+; -) 2022 р. від 2020 р.
Нормативи ліквідності				
Норматив короткострокової ліквідності – Н6 (норматив – 60%), %	70,18	82,71	X	x
Коефіцієнт покриття ліквідності за всіма валютами LCR (норматив – 100%), %	493,53	271,4223	317,420	-176,11
Коефіцієнт покриття ліквідності в іноземній валюті LCR (норматив – 100%), %	387,66	220,9097	502,8933	115,2333
Коефіцієнт чистого стабільного фінансування (норматив – не менше 90 %), NSFR	x	200,0875	273,7979	x
Нормативи ризику валютних операцій - ліміти відкритої валютної позиції				
Значення загальної довгої відкритої валютної позиції Л13-1, %	1,5294	5,5120	1,9164	0,387
Значення загальної короткої відкритої валютної позиції Л13-2, %	5,0851	0,4690	2,3852	-2,6999
Нормативи кредитного ризику				
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента – Н7 (норматив - не більше 25 %), %	21,06	16,57	20,71	-0,35
Норматив великих кредитних ризиків – Н8 (норматив - не більше 800 %), %	269,94	174,54	126,99	-142,95
Норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними із банком особами – Н9 (норматив - не більше 25 %), %	10,51	6,51	3,75	-6,76
Нормативи інвестування в цінні папери				
Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою – Н11 (норматив - не більше 15 %), %	0,02	0,02	0,01	-0,01
Норматив загальної суми інвестування – Н12 (норматив - не більше 60 %), %	0,02	0,02	0,01	-0,01

Коефіцієнт стосовно покриття ліквідності за всіма валютами перевищує норматив в усіх досліджуваних роках.

Коефіцієнт покриття ліквідності стосовно іноземної валюти також є вищим за норматив в усіх досліджуваних періодах. Коефіцієнт чистого стабільного фінансування був введений лише у 2021 р., приймаючи значення вищі за норматив як у 2021 р., так і у 2022 р.

Значення стосовно загальної довгої відкритої позиції та стосовно загальної короткої відкритої позиції згідно нормативу не повинно перевищувати 10,0 % - у 2020 р., не повинно перевищувати 15,0 % - у 2021 р., не повинно перевищувати 5,0 % - у 2022 р., тож в межах ХХХ значення цих показників відповідають вимогам НБУ.

Норматив стосовно максимального обсягу кредитного ризику на одного контрагента вказує на відповідність вимогам НБУ, норматив стосовно великих кредитних ризиків та норматив стосовно максимального ризику за операціями із пов'язаними з банками особами теж відповідають вимогам НБУ. Нормативи інвестування у ХХХ за досліджуваний період також відповідають вимогам НБУ.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

3.1. Засоби оптимізації ризиків за пасивними та активними банківськими операціями

Оптимізація ризиків стосовно пасивних банківських операцій – процес здійснення управління стосовно джерел залучення, термінів даного залучення та ціни залучення. Комерційний банк прагне до скорочення витрат стосовно залучення ресурсів, однак варто акцентувати увагу не лише на скороченні витрат, а й на строках даних залучень та обсягах залучень. Варто відзначити, що процес управління ризиками за пасивами акцентований на обсягах, термінах та джерелах залучення передбачає використання певних фінансових інструментів. Власне використання даних інструментів створює можливості відносно зменшення банківського ризику в межах пасивних операцій банку.

Формування оптимального співвідношення відносно строків, відносно обсягів залучення, ціни цього залучення та джерел залучення дозволяє знизити ризик за обсягом та ймовірністю настання забезпечуючи при цьому стабільну банківську діяльність.

Так, управління ризиками за пасивними операціями починається із чіткого окреслення стратегії відносно формування безризикових пасивів. Дані стратегії є загальноприйнятими, однак інтерпретація цих стратегій варіює залежно від ставлення фінансового менеджера до ризику, знань і вмінь фінансового менеджера.

Варто також акцентувати, що процес управління ризиками за пасивними операціями повинен бути збалансований відносно процесу управління ризиками за активними операціями. Тож, здійснюючи залучення відносно коштів банк повинен обов'язково співставляти ці залучення з активними операціями за строками, цінами, тим самим мінімізуючи одночасно ризики в

межах пасивних і активних операцій. Звісно банки найбільше прагнуть до довгострокового залучення, бо саме такі залучення є стабільними і приносять найбільший дохід за інвестування даних залучень в активні операції на тривалі строки. Однак, таке довгострокове залучення провокує до формування ризику незбалансованої ліквідності в межах банку.

Здійснюючи управління ризиками за пасивними операціями варто акцентувати на можливостях використання цінових та нецінових стратегій відносно управління пасивами.

Вважаємо, що управління на стратегічному рівні відносно ризиків за пасивними операціями обов'язково повинно бути врахованим в межах загальної стратегії банку. Варто також сказати і про те, що як управління ризиками за пасивними операціями на стратегічному рівні, так і загальне стратегічне управління в межах банку повинні враховувати стратегію управління активними операціями банку.

Отже, залучення відносно банківських коштів повинно бути акцентованим стосовно їх розміщення в активи. Власне єдині підходи до управління ризиками в межах активних і пасивних операцій банку дозволять максимізувати прибутки та мінімізувати сукупні банківські ризики шляхом здійснення контролю витрат, доходів та ліквідності банку.

Власне варіабельність ставок за залученнями і розміщеннями призводили до банкрутства в межах окремих комерційних банків. Тож, інтегрований підхід до управління ризиками з акцентом на пасиви і активи як єдине ціле – сучасний шлях успіху для банків. Такий підхід потребує узгодженості відносно процесу управління на стратегічному і тактичному рівні.

В межах рис. 3.1 нами окреслено та охарактеризовано інтегровані стратегії стосовно управління ризиками за пасивними і активними операціями.

Згідно із даними рис. 3.1, базовими підходами стосовно здійснення управління ризиками за пасивними і активними операціями одночасно на стратегічному рівні є: геп, дюрація, відкрита та закрита валютна позиція, спред, імунізація балансу.

Рис.3.1. Інтегровані стратегії, методи і моделі здійснення процесу управління ризиками за пасивними і активними банківськими операціями

Окрім того слід акцентувати також на використанні таких методів як хеджування та страхування стосовно банківського ризику.

Стратегія відносно максимізації ризику та прибутку та стратегія відносно мінімізації ризику та стабілізації прибутку за втілення інтегрованого підходу відносно управління ризиками в межах пасивних і активних операцій мають більш деталізований стратегічний поділ (табл. 3.1).

Використання банком конкретної стратегії в реаліях окремо взятого комерційного банку залежить від конкретних управлінців і керівників, їх знань, вмінь, кваліфікацій та ставлення до ризиків.

В межах табл. 3.1 нами окреслено інтегрований стратегічний підхід відносно управління ризиками за пасивними і активними банківськими операціями.

Таблиця 3.1

**Інтегрований стратегічний підхід здійснення процесу управління
банківськими ризиками в межах активних і пасивних
банківських операцій**

Стратегії	Механізм втілення
Стратегія максимізації ризику і прибутку	<p>Перевагою даного підходу є простота стосовно здійснення. Недоліком даного підходу є формування додаткового ризику стосовно незбалансованої ліквідності в межах комерційного банку, оскільки орієнтація на ліквідність зменшує ризик, проте і знижує прибутки.</p> <p>Технологія здійснення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування єдиної бази фінансування активних операцій, котра не враховує терміни і ціну здійснення залучення; - відсутні будь-які зв'язки зобов'язань відносно активів; - рішення відносно розміщення зобов'язань в активи – суб'єктивна думка банківських менеджерів
Стратегія мінімізації ризику за оптимізації прибутку	<p>Перевага даного підходу у скороченні ризику стосовно незбалансованої ліквідності. Недолік даного підходу: постійний моніторинг та балансування відносно строків, ціни залучення. Окрім того даний метод є трудомістким та вартісним.</p> <p>Технологія здійснення:</p> <ul style="list-style-type: none"> - моніторинг та чіткий розподіл пасивів і активів відносно строків; - моніторинг та чіткий розподіл пасивів і активів відносно ризиків; - інвестування пасивів лише враховуючи строки активів; - інвестування пасивів в активи акцентуючи на ціні

Тож акцентуючи увагу на окреслених стратегіях вважаємо за доцільне в межах пасивних і активних операцій комерційного банку здійснити управління на операційному рівні стосовно:

- збалансованості строків залучення ресурсів та розміщення їх в активи;
- відсоткового банківського ризику.

Варто відзначити також, що ризики, котрі виникають в банку в межах його активних і пасивних операцій – ризики, які провокують втрату фінансової стійкості комерційного банку. Так, власне в межах пасивних банківських операцій позиковий капітал залучається на різні терміни, під різні відсоткові ставки і кожен із цих видів позикового капіталу за термінами і відсотковими ставками генерує ймовірність відносно ризику за пасивними операціями, котрий в подальшому генерує ризики за активними операціями. Отже,

грунтуючись на даних твердженнях вважаємо за потрібне здійснити управління ризиками пасивних і активних операцій розподіливши їх за строками та ціною (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Аналіз динаміки та структури зобов'язань і активів за строками
XXX за 2022 рр.**

Найменування статті	На вимогу та менше 1 місяця	Від 1 до 12 місяців	Від 1 до 5 років	Вцілому
Активи				
Грошові кошти та еквіваленти	5979171	-	-	5979171
Кредити та заборгованість стосовно клієнтів	109167	678017	192831	980015
Інвестиції стосовно цінних паперів	29338	2561287	1478247	4068872
Інші фінансові активи	59470	77974	-	137444
Фінансові активи загалом	6177146	3317278	1671078	11165502
Зобов'язання				
Кошти банків	-	-	989965	989965
Кошти клієнтів	6062243	3923616	10265	9996124
Зобов'язання стосовно оренди	6330	48038	176009	230377
Інші фінансові зобов'язання	66340	3348	614	70302
Фінансові зобов'язання загалом	6134913	3975002	1176853	11286768
Чистий розрив ліквідності	42233	-657724	494225	-121266
Сукупний розрив ліквідності	42233	-615491	-121266	-

Власне структурування стосовно активів та пасивів – шлях зниження ризику ліквідності в межах комерційного банку. Розподіл активів і пасивів за строками дозволяє окреслити чистий та сукупний розрив ліквідності комерційного банку. Дане групування формує підстави для оцінки джерел фінансування активних банківських операцій та формує спроможність відносно підтримки ліквідності вчасно виявляючи вузькі місця. З ціллю мінімізації ризиків банку загалом та ризиків за активними і пасивними банківськими операціями банк повинен мінімізувати ризик ліквідності шляхом підтримки ліквідності на рівні, що є достатнім для здійснення власних зобов'язань.

Надалі механізм стосовно здійснення управління ліквідністю ґрунтується на GAP-аналізі та формуванні грошових потоків майбутнього рівня. Власне GAP-аналіз дозволяє окреслити розрив між активами і пасивами акцентуючи увагу на кінцевих строках здійснення погашень враховуючи окремі валюти, окреслюючи нормативні значення та забезпечуючи виконання цих погашень.

Побудова майбутніх потоків враховує кумулятивний метод. Тож, дослідження розриву ліквідності банку показало, потребу акцентування на коштах від 1 до 12 місяців за якими банк має чистий розрив ліквідності в обсязі 657724 тис. грн. Даний розрив ліквідності здійснюючи управлінські заходи варто ліквідувати, оскільки може виявитися так, що банк не матиме коштів для покриття власних зобов'язань в періоді від 1 до 12 місяців. Варто також акцентувати на відсотковому ризику, котрий на сьогодні гостро позначається на діяльності банківських установ та є систематичним ризиком для банку. Слід сказати і про те, що відсотковий ризик – це ризик одночасно і активних, і пасивних банківських операцій, бо відсоткові ставки формуються як відносно депозитів, так і відносно кредитів. Однак, хоча і рівень відсоткових ставок залежить від зовнішніх чинників все ж таки банки можуть здійснювати ефективне управління даним ризиком маневруючи між залученням та розміщенням коштів за строками і ціною. Саме інтегрований підхід до управління банківськими ризиками за активними і пасивними операціями формує можливість ефективного управління ризиком зміни відсоткових ставок. Теоретично даного ризику можна уникнути за збалансування активів відносно пасивів банківської установи.

Основними сталими стосовно даного управління є строки та ціна пасивів і активів. Змоделюємо ситуацію управління відсотковим ризиком з використанням агресивного, консервативного та помірною підходу. В межах моделі оберемо залучення в обсязі 100000 тис. грн (табл. 3.3).

Дослідження даних табл. 3.3 вказує на те, що найбільшого прибутку банк досягне за використання консервативного підходу для коштів залучених на у всі окреслені строки, тож, бачимо що підвищений ризик за використання агресивного прибутку не є виправданим в межах комерційного банку. Варто відзначити, що остаточне рішення відносно здійснення оптимізації пасивів і активів залишається за менеджером банку і тут не існує єдиного підходу. Показник гепу є відображенням чутливості змін у ставках відсотка за пасивними та активними операціями.

Розрахуємо показник гепу для досліджуваного банку за 2020-2022 рр. (табл. 3.4).

Таблиця 3.3

Управління відсотковим ризиком

XXX станом на 2022 р.

Депозит / кредити	Терміни залучення депозитів / терміни надання кредитів, днів						Сума залучення/ розміщення, тис грн
	30-60	61-90	91-180	181-270	271-366	від 366	
Строковий депозит (для юридичних осіб)	12,25	12,75	13,25	14,25	15,25	14,75	100000
Кредит кредитна лінія (для юридичних осіб)	21	23	24	25	26	27	100000
Спред	8,75	10,25	10,75	10,75	10,75	12,25	x
Прогноз зміни ставок по строковим депозитам - залучення	14,35	15,05	15,85	17,05	18,35	18,05	x
Прогноз зміни ставок по строковим депозитам - розміщення	23,1	25,3	26,6	27,8	29,1	30,3	x
Консервативний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	18,8	19,7	17,3	14,2	10,5	-2,8	x
Прибуток банку	3093	4849	8508	10525	10482	-5542	x
Помірний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	18,8	19,7	17,0	13,8	9,2	9,1	x
Прибуток банку	3093	4849	8402	10185	9205	18197	x
Агресивний підхід							
Спред з урахуванням прогнозних змін	18,8	19,5	16,6	13,1	8,4	8,3	x
Прибуток банку	3093	4801	8192	9674	8437	16570	x

Аналіз даних табл. 3.4 для XXX вказує на скорочення позитивного ефекту за гепом в динаміці на 946013 тис. грн та підвищення індексу відсоткового ризику на 0,4 в.п. Зростання індексу відсоткового ризику є негативним фактором, проте дане зростання є не значним та виправданим в реаліях війни.

Таблиця 3.4

**Дослідження чутливості до відсоткового ризику за показником гепу
для ХХХ за 2020-2022 рр.**

Показ- ники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхи- лення (+;-) 2022 р. від 2020 р.
	Актив	Пасив	Актив	Пасив	Актив	Пасив	
Депози- ти всьо- го, тис. грн	x	6155302	x	14929626	x	1133203	x
Збалан- совані за строка- ми, тис. грн	4801136	4801136	11943700	11943700	940558	940558	x
Чутливі до змін ставки, тис. грн	5000190	2593725	11686782	9116570	5048887	3588435	x
Нечут- ливі до змін ставки, тис. грн	1403272	1427671	3518897	340591	680148	347114	x
Неробо- чі акти- ви / безпро- центні пасиви, тис. грн	1448081	180828	485189	1179465	11693042	7397654	x
Показ- ник ге- пу, тис. грн	2406465		2570212		1460452		-946013
Індекс відсот- кового ризика, %	21,5		9,5		21,9		0,4

Враховуючи показник гепу за 2022 р. для ХХХ змодельовано як вплине зміна відсоткових ставок на маржу в межах досліджуваного нами банку (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

**Дослідження впливу показнику гепу на зміну відсоткових ставок
для ХХХ за даними 2022 р.**

Варіанти розрахунку	Варіанти зміни відсоткової ставки						
	1	2	3	4	5	6	7
Показник гепу, тис. грн	1460452	1460452	1460452	1460452	1460452	1460452	1460452
Індекс відсотково-го ризику за показником гепу, %	21,9	21,9	21,9	21,9	21,9	21,9	21,9
У бік зростання відсоткові ставки, %	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
У бік скорочення відсоткові ставки, %	0,5	1	1,5	2	2,5	3	3,5
Вплив гепу за умови зростання відсоткової ставки, тис. грн	-17302	-14605	-21907	-29209	-36511	-43814	51116
Вплив гепу за умови скорочення відсоткової ставки, тис. грн	7302	14605	21907	29209	36511	43814	51116

Аналіз даних табл. 3.5 вказує, що у випадку якщо відсоткові ставки на ринку зростуть стосовно депозитів, то банк недоотримає прибуток, і відповідно чим більші обсяги стосовно зростання відсоткової ставки, тим більше недоотримання прибутку. При скороченні відсоткових ставок в тих же обсягах, навпаки – банк отримає додатковий прибуток. Тож, метод гепу формує можливість для банку стосовно здійснення контролю і управління банківським ризиком в реаліях змін ставок. Впродовж досліджуваних періодів у менеджменті відносно банківських ризиків загалом та систематичних і несистематичних ризиків зокрема суттєвих змін не було.

3.2. Удосконалення процесу управління ринковим ризиком комерційного банку

Ринковий ризик комерційного банку – це ризик, котрий провокується змінами відносно курсів іноземних валют, процентними ставками та вартістю стосовно фінансових інструментів. Дані ризики є для банку систематичними. Ринковий ризик - ризик, який залежить від рішень, які приймає НБУ під час реалізації власної монетарної політики. Однак, за невдалої політики стосовно управління в межах окремих комерційних банків згідно пристосування до вимог НБУ ринковий ризик може провокувати до значних втрат прибутку, ресурсів. Тож, комерційні банки є банківськими установами, котрі функціонують з ціллю отримання прибутку, при цьому здійснюючи управління в межах власної діяльності вони повинні будувати діяльність таким чином, щоб пристосуватися до ринкового ризику, на який впливу не мають.

Вважаємо, що такі пристосованські рішення в межах комерційного банку повинні бути акцентовані на:

- кредитах та позичальниках, котрі їх беруть;
- строках залучення депозитів і строках їх формування;
- прибутках та ризиках;
- диверсифікації кредитів та відсоткових ставок.

Варто акцентувати, що концентрація ринкового ризику на сьогодні значна і лише правильні, чіткі, обґрунтовані рішення менеджменту банку допоможуть подолати даний ризик. Ринковий ризик в банківській системі України в реаліях, що склалися в країні досить складно передбачити, саме тому, вважаємо, що управління з приводу ризиків повинно бути акцентоване і зважене на цей ризик.

З ціллю окреслення та здійснення оцінки ринкового ризику комерційному банку варто активно тримати руку на пульсі:

- відкритих валютних позицій;
- дослідження вартості під ризиком (VaR);

- дослідження ймовірнісних сценаріїв відносно розвитку подій та процесу моделювання [35].

Контроль і управління стосовно ринкового ризику формується в межах комерційного банку завдяки формуванню системи лімітів, обмежень. Даний контроль та управління варіюють залежно від виду портфеля і фінансових інструментів в межах конкретних портфелів.

Управління стосовно ринкового ризику стосується таких видів ризику як:

- валютний ризик;
- ціновий ризик;
- процентний ризик.

Так, зокрема валютний ризик провокується несприятливістю стосовно руху курсів валют за наявності відкритої валютної позиції, тож комерційний банк повинен здійснювати постійний моніторинг стосовно відкритої позиції. Управління стосовно ринкового ризику загалом та валютного ризику зокрема передбачає затвердження стосовно ринкових позицій, контролюючих осіб та підрозділів. Базисом відносно управління валютним ризиком в межах комерційного банку є власне лімітування. Так, здійснюючи управління валютним ризиком банк повинен формувати ліміти на:

- загальну відкриту позицію, що є ринковою загалом в межах банку та окремо в межах підрозділів і операцій;
- обсяг відносно ймовірних збитків залежних від зміни стосовно валютного курсу.

З ціллю управління валютним ризиком в межах комерційного банку проведемо дослідження відносно відкритої позиції банку (табл. 3.6).

З метою зменшення валютного ризику в межах функціонування окремих комерційних банків НБУ формує ліміти стосовно загальної (довгої/короткої) відкритої валютної позиції банку (Л13), як співвідношення загального обсягу відкритої валютної позиції банку в межах всіх валют та банківських металів в гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу в межах банку.

Таблиця 3.6

**Управління валютним ризиком на основі дослідження відкритої позиції
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Долари США						
Монетарні активи	549345	х	1161172	х	1718762	х
Монетарні зобов'язання	566904	х	-1143373	х	-1728608	х
Чиста валютна позиція	-17559	-3,2	17799	1,5	-9846	-0,6
Євро						
Монетарні активи	390684	х	967976	х	441599	х
Монетарні зобов'язання	-389969	х	-969931	х	-437313	х
Чиста валютна позиція	715	0,2	-1955	-0,2	4286	1,0
Інші валюти						
Монетарні активи	11106	х	19575	х	28312	х
Монетарні зобов'язання	-6543	х	-14398	х	-24688	х
Чиста валютна позиція	4563	41,1	5177	26,4	3624	12,8
В межах валют загалом						
Монетарні активи	951135	х	2148723	х	2188673	х
Монетарні зобов'язання	-963416	х	-2127702	х	-2190609	х
Чиста валютна позиція	-12288	-1,3	21021	1,0	-1936	-0,1

Ліміт стосовно загальної довгої відкритої валютної позиції комерційного банку (Л13-1) окреслюється співвідношенням обсягу перевищення вимог за іноземною валютою та банківськими металами над обсягом стосовно зобов'язань у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку.

Ліміт з приводу загальної короткої відкритої валютної позиції банку (Л13-2) окреслюється в межах співвідношення обсягу перевищення зобов'язань за валютами та металами над обсягом вимог у гривневому еквіваленті до регулятивного капіталу банку.

Згідно даних табл. 3.6 досліджуваний банк має значення довгої відкритої позиції у 2020 р. за євро та іншими валютами. Значення короткої відкритої позиції банк має у 2020 р. за долларом США та вцілому в межах всіх валют. Норматив стосовно довгої та короткої відкритої позиції в межах комерційного банку у 2020 р. не повинен перевищувати 10 %. В межах банку ці значення співставні із нормативом.

У 2021 р. банк має відкриту довгу валютну позицію за долларом США та іншими валютами, в цілому в межах валют. Відкрита коротка валютна позиція у 2021 р. в банку наявна в межах євро. Норматив стосовно довгої та короткої відкритої позиції в межах комерційного банку у 2021 р. не повинен перевищувати 15%. В межах банку ці значення співставні із нормативом.

У 2022 р. банк має відкриту довгу валютну позицію за євро та іншими валютами та відкриту коротку валютну позицію за долларом США та в цілому по всіх валютах. НБУ формує ліміти стосовно відкритих довгих і коротких позицій для комерційних банків, котрих банки повинні дотримуватись з ціллю скорочення валютного ризику. Норматив стосовно довгої та короткої відкритої позиції в межах комерційного банку у 2022 р. не повинен перевищувати 5%. В межах банку ці значення співставні із нормативом. Тобто управління відносно валютного ризику, котрий є складовою ринкового ризику банку здійснюється ефективно.

З ціллю удосконалення управління ринковим ризиком проведемо управлінське дослідження впливу зміни офіційного курсу гривні стосовно іноземних валют на прибуток (збиток) та власний капітал ХХХ за 2020-2022 рр. (табл. 3.7).

Варто акцентувати, що коливання стосовно валютного курсу провокують однаковий вплив відносно зміни прибутку та власного капіталу, оскільки фінансовий результат включається до складу власного капіталу, а у складі власного капіталу ХХХ відсутні інші статті, котрі виражаються у валюті.

Моделювання стосовно зміни валютного курсу ХХХ варто проводити постійно з ціллю окреслення ймовірних втрат в результаті мінливості цього курсу.

Згідно із даними табл. 3.7 зміцнення долара США на 40 % провокуватиме в банку у 2022 р. збиток в обсязі 3938 тис. грн, послаблення долара США на 20 % провокуватиме у банку формування прибутку в обсязі 1969 тис. грн.

Таблиця 3.7

**Моделювання ситуації впливу змін офіційного курсу гривні до іноземних валют на прибуток (збиток) та власний капітал
XXX за 2020-2022 рр.**

Найменування статті	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	вплив на прибуток	вплив на власний капітал	вплив на прибуток	вплив на власний капітал	вплив на прибуток	вплив на власний капітал
Зміцнення долара США на 40 %	-7024	-7024	7120	7120	-3938	-3938
Послаблення долара США на 20 %	3512	3512	-3560	-3560	1969	1969
Зміцнення євро на 40 %	286	286	-782	-782	1715	1715
Послаблення на 20 %	-143	-143	-	-	-857	-857
Зміцнення інших валют та банківських металів на 10 %	456	456	391	391	362	362
Послаблення інших валют та банківських металів на 10 %	-913	-913	518	518	-725	-725

Зміцнення євро у 2022 р. провокуватиме до формування в межах банку прибутку в обсязі 1715 тис. грн, послаблення євро на 20 % - призведе до формування в межах банку збитку в сумі 857 тис. грн. Зміцнення в межах інших валют на 10 % провокуватиме у банку формування у 2022 р. прибутку в розмірі 362 тис. грн, послаблення інших валют на 10 % провокуватиме у банку до збитку в обсязі 725 тис. грн.

З ціллю формування управлінських можливостей стосовно вчасного оперативного реагування на процентний ризик, банк повинен здійснювати моніторинг відносно процентних ставок в межах фінансових інструментів (табл. 3.8).

За даними табл. 3.8 XXX має у 2020 р. відсоткові ставки в гривнях в межах активних операцій за коштами в банках, кредитами, котрі надані іншим банкам, фінансовими інвестиціями, котрі рефінансуються НБУ. Дослідження даних ставок в динаміці за 3 роки показало, що відсоткові ставки в гривнях за коштами у банках у 2022 р. взагалі відсутні, за кредитами, які надані іншим банкам - відсутні, за фінансовими інвестиціями, котрі рефінансуються НБУ

зросли на 7,5 в.п., за кредитами та заборгованістю клієнтів скоротились на 6,2 в.п.

Таблиця 3.8

Моніторинг відносно процентних ставок за інструментами

XXX за 2020-2022 рр., %

Найменування статті	Валюта		
	гривня	долар США	євро
2020 р.			
Активи:			
Кошти в інших банках	0,1		
Кредити, котрі надані іншим банкам	5,2		
Фінансові інвестиції, котрі рефінансуються НБУ	9,9		
Кредити та заборгованість клієнтів	24,8	10,8	7,2
Зобов'язання:			
Кошти банків	6,0		
Кошти клієнтів:	5,5	1,9	1,3
- поточні	2,9	0,1	0,3
- строкові	11,5	2,8	2,3
2021 р.			
Активи:			
Кошти в інших банках	0,2		
Кредити, котрі надані іншим банкам	8,1		
Фінансові інвестиції, котрі рефінансуються НБУ	11,2	3,5	2,1
Кредити та заборгованість клієнтів	20,5	8,7	9,2
Зобов'язання:			
Кошти банків	8,9		
Кошти клієнтів:	3,5	0,8	0,3
- поточні	3,2	0,1	0,01
- строкові	3,9	1,7	2,2
2022 р.			
Активи:			
Кошти в інших банках			
Кредити, котрі надані іншим банкам			
Фінансові інвестиції, котрі рефінансуються НБУ	17,4	3,9	
Кредити та заборгованість клієнтів	18,6	8,1	8,9
Зобов'язання:			
Кошти банків	25,0		
Кошти клієнтів:	10,3	0,5	0,2
- поточні	9,4	0,1	0,01
- строкові	14,5	0,9	0,9
Відхилення за процентними ставками 2022 р. у порівнянні із 2020 р. (+;-)			
Активи:			
Кошти в інших банках	-0,1	-	-
Кредити, котрі надані іншим банкам	-5,2	-	-
Фінансові інвестиції, котрі рефінансуються НБУ	7,5	3,9	-
Кредити та заборгованість клієнтів	-6,2	-2,7	1,7
Зобов'язання:			
Кошти банків	19	-	-
Кошти клієнтів:	4,8	-1,4	-1,1
- поточні	6,5	0	-0,29
- строкові	3	-1,9	-1,4

Аналіз відсоткових ставок у гривнях за зобов'язаннями банку показав, що відсоткова ставка за коштами банків у 2020 р. складала 6,0 %, при цьому в динаміці за три роки дана ставка зросла на 19,0 в.п. Відсоткова ставка за коштами клієнтів складала 5,5 %, маючи тенденцію до зростання 4,8 в.п. у 2022 р. порівнюючи із 2020 р. При цьому відсоткова ставка за поточними операціями в динаміці зростала швидше (зросла на 6,5 в.п.), ніж відсоткова ставка за строковими коштами (зросла на 3,0 в.п.).

Дослідження стосовно відсоткових ставок за активами в доларах США показало, що у 2020 р. у банку наявні відсоткові ставки за такими активними операціями як кредити та заборгованість клієнтів (10,8 %), дана відсоткова ставка скоротилась в динаміці за три роки на 2,7 в.п. У 2021 р. та у 2022 р. банк має відсоткові ставки за фінансовими інвестиціями, котрі рефінансуються НБУ, відповідно вони складають 3,5% та 3,9 %. Дослідження відносно відсоткових ставок за зобов'язаннями банку у доларах США показало, що банк має відсоткову ставку за коштами клієнтів, які становили 1,9 %, при цьому в динаміці за три роки дана ставка скорочується на 1,4 в.п. В межах поточних коштів відсоткова ставка є стабільною, в межах строкових коштів вона скоротилась на 1,9 в.п.

Дослідження відсоткових ставок у євро за активами показало, що банк у 2020 р. має відсоткову ставку за кредитами та заборгованістю клієнтів в обсязі 7,2 %, при цьому дана відсоткова ставка у 2022 р. зросла на 1,7 в.п. В межах валюти євро за зобов'язаннями банк має відсоткову ставку за коштами клієнтів в обсязі 1,3 % у 2020 р., при цьому в динаміці дана відсоткова ставка скорочується на 1,1 в.п. В межах коштів клієнтів відсоткова ставка за поточними коштами скоротилась на 0,3 в.п, відсоткова ставка за строковими коштами скоротилась на 1,4 в.п.

Вважаємо, що одночасне динамічне дослідження стосовно відсоткових ставок в межах активних і пасивних банківських операцій - інструмент управління, котрий дозволяє вчасно окреслити і відповідно вчасно реагувати на вузькі місця в межах ймовірності виникнення процентного ризику.

Комерційний банк має незалежність у формуванні власних відсоткових ставок як в межах активних, так і в межах пасивних операцій, проте, дані ставки

базуються на резервних вимогах НБУ, на обліковій ставці НБУ, відсотковій ставці за кредитами НБУ, кредитами на міжбанку та ринковим вимогам і умовам. Варто відзначити і факт можливого перегляду відсоткових ставок за вже існуючими угодами в межах комерційного банку. Використання в межах відсоткової ставки можливості зміни відсоткової ставки за вже наявними угодами акцентуючи на змінах політики НБУ та на змінах в межах банківського ринку – можливість для банку додаткового захисту відносно банківського відсоткового ризику та ризику за процентною книгою.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управління банківськими ризиками в межах ХХХ необхідно:

- здійснювати постійний моніторинг ризиків за пасивними і активними банківськими операціями;
- здійснювати одночасне, синхронне управління ризиками за пасивними та активними банківськими операціями, акцентуючи увагу на строках, відсотках, прибутку та ризику, балансуючи між даними категоріями;
- балансувати на між ліквідністю, ризиком, прибутком та обсягами залучення;
- формувати ефективну політику банку за пасивними та активними операціями;
- вчасно реагувати в межах активних і пасивних операцій комерційного банку на зміни, що вносить в діяльність комерційних банків НБУ;
- здійснювати процес управління банківськими ризиками за активними і пасивними операціями інтегруючи його до загальної банківської стратегії;
- використовувати під час управління відсотковим ризиком показник гепу;
- постійно моніторити відкриту та закриту валютну позицію банку;
- здійснювати управління валютним ризиком комерційного банку враховуючи валютну позицію банку;
- здійснювати моделювання впливу змін відсоткових ставок по валюті на прибуток комерційного банку;
- здійснювати диверсифікацію в межах активних і пасивних операцій за суб'єктами, строками, відсотковими ставками.

ВИСНОВКИ

Результати нашого дослідження в межах кваліфікаційної роботи дали підстави обґрунтувати теоретичні, методичні та практичні висновки, котрі зводяться до наступного: ризики в реаліях сучасного комерційного банку пронизують всі сфери банківського функціонування, здійснюючи вплив на прибуток, фінансову стійкість, стабільність, репутацію банку, його фінансову безпеку. Варто також акцентувати, на тому, що ризики зовнішніх суб'єктів здійснюють безпосередній вплив на банківські ризики, і навпаки, банківські ризики – підсилюють ризики інших суб'єктів економіки.

Проведені нами дослідження з приводу діяльності ХХХ дозволяють зробити наступні висновки:

- за період дослідження у банку відбулося зростання регулятивного капіталу банку на 67600 тис. грн або ж на 19,6 %. При цьому основний капітал банку за період дослідження у складі регулятивного капіталу збільшився на 93681 тис. грн або ж на 34,4 %, зросла і його питома вага на 9,8 в.п. Додатковий капітал характеризується скороченням на 26081 тис. грн або на 35,7 %;

- зобов'язання за період 2020-2022 рр. збільшилися на 5177901 тис. грн або ж на 84,1 %, що є позитивним, оскільки – це поле розширення активних операцій банку. У складі зобов'язань банку кошти банків скоротились на 1090053 тис. грн або на 52,4 %. Кошти клієнтів за період 2020-2022 рр. зросли на 6101668 тис. грн абр у 1,6 разів;

- активи загалом зросли на 5241578 тис. грн або на 81,0 %. При цьому в межах банку грошові кошти та їх еквіваленти окреслюються зростанням на 4762092 тис. грн або ж у 3,9 разів. Кредити та заборгованість клієнтів за період 2020-2022 рр. скоротились на 396631 тис. грн або на 28,8 %. Інвестиції стосовно цінних паперів в межах банку зросли на 445328 тис. грн або ж на 12,3 %. Інвестиційна нерухомість скоротилась на 18357 тис. грн або на 74,7 %. Основні засоби та нематеріальні активи банку за період проведення дослідження зросли на 148921 тис. грн або у 3,3 рази;

- процентні доходи за період 2020-2022 рр. збільшились на 995283 тис. грн або ж у 2,3 рази, комісійні доходи зросли на 217898 тис. грн або ж на 67,8 %;

- прибуток звітного періоду у 2020 р. складав 9717 тис. грн, а у 2022 р. він перетворився на збиток в обсязі 5667 тис. грн;

- дослідження стосовно стану дотримання нормативів у ХХХ показало, що банк дотримується вимог відносно нормативів, які окреслює НБУ.

Власне структурування стосовно активів та пасивів – шлях зниження ризику ліквідності в межах комерційного банку. Розподіл активів і пасивів за строками дозволяє окреслити чистий та сукупний розрив ліквідності комерційного банку. Дане групування формує підстави для оцінки джерел фінансування активних банківських операцій та формує спроможність відносно підтримки ліквідності вчасно виявляючи вузькі місця. Тож, дослідження розриву ліквідності банку показало, потребу в межах банку відносно акцентування на коштах від 1 до 12 місяців за якими банк має чистий розрив ліквідності в обсязі 657724 тис. грн. Даний розрив ліквідності здійснюючи управлінські заходи варто ліквідувати, оскільки може виявитися так, що банк не матиме коштів для покриття власних зобов'язань в періоді від 1 до 12 місяців.

Змодельована ситуація впливу показнику гепу на зміну відсоткових ставок показала, що у випадку якщо відсоткові ставки на ринку зростуть стосовно депозитів, то банк недоотримає прибуток, і відповідно чим більші обсяги стосовно зростання відсоткової ставки, тим більше недоотримання прибутку. При скороченні відсоткових ставок в тих же обсягах, навпаки – банк отримає додатковий прибуток. Тож, метод гепу формує можливість для банку стосовно здійснення контролю і управління банківським ризиком в реаліях змін ставок.

Моделювання стосовно зміни валютного курсу ХХХ показало, що зміцнення долара США на 40 % спровокуватиме в банку у 2022 р. збиток в обсязі 3938 тис. грн, послаблення долара США на 20 % спровокуватиме у банку формування прибутку в обсязі 1969 тис. грн. Зміцнення євро у 2022 р. спровокуватиме до формування в межах банку прибутку в обсязі 1715 тис. грн, послаблення євро на 20 % - призведе до формування в межах банку збитку в

сумі 857 тис. грн. Зміцнення в межах інших валют на 10 % провокуватиме у банку формування у 2022 р. прибутку в розмірі 362 тис. грн, послаблення інших валют на 10 % провокуватиме у банку до збитку в обсязі 725 тис. грн.

Вважаємо, що з ціллю удосконалення управління банківськими ризиками в межах ХХХ необхідно:

- здійснювати постійний моніторинг ризиків за пасивними і активними банківськими операціями;

- здійснювати одночасне, синхронне управління ризиками за пасивними та активними банківськими операціями, акцентуючи увагу на строках, відсотках, прибутку та ризику, балансуючи між даними категоріями;

- балансувати на між ліквідністю, ризиком, прибутком та обсягами залучення;

- формувати ефективну політику банку за пасивними та активними операціями;

- вчасно реагувати в межах активних і пасивних операцій комерційного банку на зміни, що вносить в діяльність комерційних банків НБУ;

- здійснювати процес управління банківськими ризиками за активними і пасивними операціями інтегруючи його до загальної банківської стратегії;

- використовувати під час управління відсотковим ризиком показник гепу;

- постійно моніторити відкриту та закриту валютну позицію банку;

- здійснювати управління валютним ризиком комерційного банку враховуючи валютну позицію банку;

- здійснювати моделювання впливу змін відсоткових ставок по валюті на прибуток комерційного банку;

- здійснювати диверсифікацію в межах активних і пасивних операцій за суб'єктами, строками, відсотковими ставками.